

кращими вчителями, але й стають активними учасниками та переможцями різних етапів Всеукраїнського конкурсу „Учитель року”.

Отож, Фестиваль педагогічної творчості студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини можна з упевненістю вважати пропедевтикою участі випускників цього вузу у наступних конкурсах „Учитель року”, стимулом творчої активності майбутніх вчителів у становленні і розвитку національної системи освіти, створення кращих педагогічних здобутків і в цілому зміцнення загальної професійної майстерності педагогів України.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2007. – 1736 с.
2. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії / Навч. пос. для вч., асп., ст-тів серед. та вищ. навч. закл. – К.: Педагогіка, 1997. – 235 с.
3. Красовицький М. Підвищення кваліфікації учителів. Досвід США // Рідна школа. – 1997. – № 5. – С. 78–80.
4. Мітюров Б.Н. Педагогічна майстерність учителя. – К.: Рад. шк., 1966. – 128 с.
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
6. Синиця І.О. Про педагогічний такт учителя / Вид. друге, доповн. – К.: Рад. шк., 1969. – 206 с.
7. Сіданич І. Конкурс педагогічної майстерності вчителів початкових класів // Початкова школа. – 2002. – № 11. – С. 56–58.

УДК 378

Пащенко Д.І.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА УМАНЩИНІ

Анотація. У статті висвітлено основні віхи розвитку педагогічної освіти на Уманщині, виділено помилки, яких надалі варто уникати, та ті напрацювання, котрі заслуговують на подальше творчого впровадження.

Аннотация. В статье освещены основные вехи развития педагогического образования на Уманщине, выделены те ошибки, которых нужно избегать, и те наработки, которые заслуживают дальнейшего творческого внедрения.

Annotation. The article deals with the main milestones of the development of pedagogical education in Uman area; the most typical mistakes and most promising technologies that deserve the further creative development are specified.

На прикладі матеріалу, поданого в одному із номерів „Київського слова” за 1893 р. (№ 1835 від 22 лютого, с. 1), аналізується склад учителів у церковнопарафіяльних школах та школах грамоти Уманського повіту, що належав на той час Київській губернії [4, 26 – 27].

Станом на 1892 рік навчанням у школах займалися:

- у 8 школах – вчителі, що закінчили курс духовної семінарії;
- в 19 школах – випускники жіночих гімназій та жіночих духовних училищ;
- в 9 школах – ті, хто мав учительське звання;
- в 28 школах – звільнені з різних класів семінарії і духовних училищ;

- в 37 школах виконували обов'язки вчителя ті, хто мав освіту в обсязі двокласного міського або сільського училища;
- в 28 школах грамоти – ті, хто закінчив церковнопарафіяльні школи;
- в 9 школах – випускники полкових шкіл;
- в 3 школах – особи, що мали лише домашню освіту;
- в 12 школах роль учителя виконували парафіяльні псаломщики.

Низька платня і її нестабільність призводили до плинності вчительських кадрів. Якщо ж урахувати, що в 1904 р. однокласні церковнопарафіяльні школи становили в Київській губернії 80% від загальної кількості сільських шкіл, то можна констатувати: в більшості початкових шкіл губернії навчально-виховна справа велася вкрай незадовільно.

Значні зрушення в другій половині XIX ст. намітилися в розвитку освіти. До того на весь Уманський повіт діяла тільки одна школа – Уманське духовне повітово-приходське училище. В 1859 р. на Івангородському передмісті відкрито початкову школу – на 20 хлопчиків. Згодом стали працювати чотири єврейські приватні початкові школи.

У 1869 р. в Умані відкрилось міське двохкласне училище, в якому спільно навчалися хлопчики і дівчатка. Станом на 1892 р. тут здобували освіту 349 учнів – 193 хлопці і 156 дівчат.

1883 рік став роком заснування Уманської прогімназії, яка через 3 роки стала шестикласною. На той час це був досить високий для повітового міста навчальний заклад. У 1892 р. в прогімназії навчалось 209 учнів. Директором був статський радник В.М. Карсунський, випускник Київського університету. Закономчителями працювали: протоієрей Н.Л. Фаворов і римсько-католицький ксьондз В.Д. Пржеський. Математику викладали: П.О. Долгушін – відомий у всій імперії методист-математик, автор кількох підручників математики для середніх шкіл та два кандидати фізико-математичних наук – надвірний радник К.І. Смолич (батько відомого українського письменника), випускник Московського університету та вчитель математики підготовчих класів П.О. Долгушин, випускник С.-Петербурзького університету.

У 1897 р. Уманську прогімназію перетворено на гімназію.

Працювали тоді в місті ще й два приватні жіночі навчальні заклади: „училище Левицької” на 35 дівчат (училище I розряду) і „училище Боболович” на 40 дівчат (II розряду).

Незважаючи на те, що кількість навчальних закладів в Умані, як і кількість учнів у них, зростали, в 1897 р. серед дорослого населення уманчан було 63% неписьменних, а в селах майже всі були неписьменні та малописьменні. В кінці XIX ст. на всю Уманщину, тобто майже на 300 000 душ населення школярів було біля 700. Причому навчання скрізь (за винятком єврейських шкіл) велось виключно російською мовою [1, 62].

При Вищій початковій школі в Умані було організовано в 1910 р. Учительські дворічні педагогічні курси (35 осіб), що готували вчителів для сільських початкових шкіл. Про це свідчить звіт у фондах Уманського краєзнавчого музею. Згадується про заснування цих курсів і в „Памятних книгах Киевского учебного округа”, і в спогадах Г.Ю. Храбана (документи архівного фонду „Храбан Г.Ю. (1902-1990 рр.) – краєзнавець” Державного архіву Черкаської області. Ці дворічні курси стали тим зародком, з якого виріс сучасний гуманітарно-педагогічний коледж імені Т.Г. Шевченка в Умані.

Жіночу гімназію в Умані було відкрито в 1900 році. До 300 річчя дому Романових, у 1913 р. їй було присвоєно ім'я княжни Євдокії Суздальської. З 1914-1915 н. р. при гімназії почав працювати VIII (педагогічний) клас.

Як свідчать архівні документи, серед педагогів цієї гімназії були: випускник Ніжинського історико-філологічного інституту імені князя Безбородька – викладач російської літератури Куриндін Г.М.; дві випускниці вищих жіночих курсів – вчителька російської мови і літератури Сичевська А.І. та Солярова М.І.; випускник Московського університету – начальник гімназії Оппоков М.В. Працювала в Уманській жіночій гімназії і випускниця Женевського університету – лікарка Ліотровська М.Ф.

Педагогіку і психологію викладав директор гімназії Янковський Д.П. Досить пристойною була гімназична бібліотека. Зрозуміло, що всі книги були тут відібрані з урахуванням цензурних обмежень. Як і в інших навчальних закладах на території України того часу гімназисткам забороняли брати книжки у міській бібліотеці, відвідувати без спеціального на те дозволу театр, кіно. Переслідували тих, хто пробував розмовляти українською мовою. Втім, вже згадуваний вище Г.М. Куриндін, глибокі знання й педагогічний такт якого відзначають ті, хто його добре знав, нелегально дозволяв вихованкам гімназії користуватися своєю бібліотекою [7].

У березні 1918 р. за ініціативи селян Уманського повіту у волосному центрі Шаулиха засновано учительську семінарію ім. Т.Г.Шевченка, директором призначено М.І. Орленка, математика за фахом. Після остаточного встановлення радянської влади на Уманщині, а це сталося на початку 1920 р., семінарія була переведена в м. Тальне, в будинок поміщиці Довгорукої. У 1921 р. був здійснений перший випуск учителів для початкових шкіл. Диплом молодшого вчителя отримав 71 учень, в тому числі 20 дівчат. Цей заклад випускав учителів молодшого концентру трудшколи. А згодом, у 1923 р., ця семінарія була реорганізована у Вищі трьохрічні педагогічні курси, які було переведено до Умані. Варто відзначити, що на цих курсах усі види педпрактики були поставлені досить добре.

З метою посилення пролетаризації учительства, згідно з інструкцією Наркомосу УРСР від 10 травня 1919 р., була запроваджена виборність шкільних працівників. Це різко скоротило кількість професійно підготовлених до роботи вчителів, загострило проблему підготовки нових педагогічних кадрів для школи.

Протягом 1919-1920 рр. в Уманському повіті, як і в інших губернських і повітових містах України, почали відкриватись клуби і будинки працівників освіти, проводилися вчительські конференції і з'їзди. У липні 1920 р. відбувся з'їзд учителів Уманського повіту, на якому було обговорено і підтримано заходи по перебудові школи, а в грудні 1924 р. – перший окружний з'їзд учителів Уманщини.

У 1920 р. в Умані відкрилася середня фахова школа народного мистецтва з відділами художньо-керамічним та гончарним. Окрім підготовки майстрів художників-керамістів та інструкторів з гончарно-майолікового виробництва, ця школа готувала ще й учителів ліпки та графічних мистецтв. Повідомлення про відкриття цієї школи вміщено в уманській газеті „Вісті” (№ 201 за 12 жовтня 1920 р.).

Із встановленням радянської влади вже згадувана вище Уманська жіноча гімназія імені княжни Євдокії Суздальської, при якій працював свого часу VIII-й педагогічний клас, як і інші середні навчальні заклади, була реорганізована в 1920-1921 н. р. в єдину трудову школу із 7-річним терміном навчання (I – IV класи – перший концентр, V – VII – другий концентр).

Лише з 1932 р. ця школа стала повною середньою. Але ще з 1923 р. Уманська окружна інспекція на базі цієї і інших міських шкіл організовувала перепідготовку вчителів на волосних та районних конференціях, на різних курсах-семінарах для вчителів і завідуючих шкіл.

При утворенні в 1923 р. Уманської округи до Уманського повіту було приєднано Звенигородський повіт, на території якого було село Кирилівка. У цьому ж році відбулося укрупнення вже існуючих в Умані Вищих трьохрічних педагогічних курсів (реорганізованих із місцевої Педагогічної професійної школи) за рахунок переведення сюди аналогічних педагогічних курсів із Тального. Сюди ж перейшла на навчання частина учнів Кирилівської педагогічної школи імені Т.Г. Шевченка після об'єднання останньої з Вищими трьохрічними педагогічними курсами в Корсуні. Випускники цього реорганізованого закладу отримували кваліфікацію учителів молодшого концентру трудшколи.

Кожне нововведення – будь то комплексні навчальні програми, бригадно-лабораторний метод, метод проєктів, коренізація чи не проголошувана офіційно русифікація – потребувало відповідної перепідготовки вчительських кадрів. Показово, що тривалий час використовувався саме цей термін – „перепідготовка”, а не „підвищення кваліфікації”. У рамках перепідготовки здійснювалася атеїстична та марксистсько-ленінська переорієнтація старих вчительських кадрів.

Наступне перейменування у 1929 р. Уманських вищих трьохрічних педагогічних курсів у педтехнікум призвело до зміни статусу цього закладу, адже за системою освіти, яка існувала тоді в Україні, технікуми вважалися вищими навчальними закладами вузької спеціалізації.

У 1930 р. в педтехнікумі було відкрито відділення для підготовки вихователів дитячих садків та дошкільних дитячих будинків, а з 1933 р. тут почали функціонувати заочне відділення та курси з підготовки учителів початкових класів.

На виконання постанови ВЦВК і Ради Народних Комісарів СРСР від 14 серпня 1930 р. щодо розгортання мережі підготовки вчительських кадрів урядом УРСР було засновано Уманський інститут соціального виховання з чотирма відділеннями: техніко-математичним, мовно-літературним, біологічним та соціально-економічним. Перший набір становив 120 осіб (по 30 студентів на кожному відділенні).

Обладнувався інститут завдяки підтримці місцевого педагогічного технікуму, шкіл, розташованої в Умані військової частини та місцевих підприємств. Вони передавали безкоштовно столи, стільці, парти, шафи, ліжка й матраци для гуртожитку, літературу. Матеріальна скрутність у тодішніх студентів була неймовірна: продукти харчування і промислові товари видавалися за картками. Траплялося, що на всю академічну групу видавався один талон на купівлю черевиків. Підручників і зошитів майже не було [див. 12].

Першим директором інституту був Шимко, який залишався на цій посаді не більше місяця. Трохи довше працював О.Ф. Лінник, потім А.Ф. Пиріжник. Така плінність кадрів обумовлювалася сталінськими репресіями. Згодом були репресовані декан Т.С. Бачинський, заступник директора Ф.І. Черняхівський, викладачі М.С. Торговець-Сохацький, У.П. Чернописький та ін. [див. 3, 106].

Відразу після заснування Уманського інституту соціального виховання при ньому було відкрито робітничий факультет (робітфак) з денним і вечірнім відділеннями в чотирьох містах – в Умані, Звенигородці, Монастирищі, Тальному. Саме з допомогою робітфаків здійснювалася пролетаризація складу студентів.

А щоб випускники робітфаку не порозбігалися по його закінченню в інші ВНЗ, при прийомі на робітфак від кожного учня почали вимагати розписку-зобов'язання про те, що він буде не лише добросовісно відвідувати всі заняття, а й (головне!) неодмінно поступатиме саме в той ВНЗ, робітфак при якому він закінчить. Про це свідчать розписки-зобов'язання, знайдені нами в особових справах колишніх студентів Уманського педагогічного інституту.

На початку 30-х років значно посилилася ідеологічна обробка студентської молоді. У 1933 р. Наркомос України запровадив для цього у педвузах обов'язковий мінімум суспільних дисциплін і, зокрема, єдиний курс історії ВКП(б), КП(б)У та Комінтерну. Штучно збільшувався партійний та комсомольський прошарок серед викладацького складу та студентства.

Усе це здійснювалося на фоні майже неперервних „чисток” педагогічних кадрів як у школі, так і у педагогічних навчальних закладах. Мотивами усунення педагога від роботи за фахом могли бути: соціальне походження (діти священиків, куркулів, „антирадянського елементу”), політичне минуле, наявність у особистій бібліотеці заборонених книг і навіть „приймання до школи дітей торговців, попів, поміщиків”. У роки голодомору родина навіть не засудженого, а лише звільненого з роботи викладача втрачала житло і засоби для існування. А ще ж були і репресії. Можна уявити наслідки публікації в газеті „Молодий пролетар” під заголовком: „Класовий ворог в стінах Уманського педтехнікуму” (4 березня 1934 року). Тоді директором технікуму був історик-краєзнавець Г.Ю. Храбан. А ще через кілька тижнів у тій же газеті, опубліковано новий „шедевр” стукачів-робкорів: „Вишкребки контрреволюції продовжують шкодити в Ржищівському педтехнікумі” (23 квітня 1934 р.) [див 6, 246-255].

Після ще однієї статті „Покровитель ворогів народу – Храбан”, опублікованій 6 серпня 1937 р. запопадливим сількором у місцевій газеті „Колгоспна правда” Г.Ю. Храбана звільнили з посади завідувача відділом освіти в м. Умані і призначили довічне поселення на Крайній Півночі. Його дружина М.В. Кашубська, як декабристка М.М. Волконська (також проживала в Умані), поїхала слідом за чоловіком, будучи попередженою, що права на повернення їй не буде. Лише після XX з'їзду КПРС вони отримали змогу повернутися в Умань.

Відразу після свого першого випуску (1933 р.), Уманський інститут соціального виховання було реорганізовано в педагогічний інститут з чотирирічним строком навчання. Відновлено вступні іспити з профільюючих дисциплін.

У 1936 – 1939 роках була проведена так звана атестація працюючих у школі вчителів. Фактично ж це була „чистка” вчительських кадрів. Символічно, що атестацію, як і репресії, здійснювали так звані „трійки” (комісії з трьох осіб), котрі виявляли, чи не має вчитель класово-ворожі погляди або релігійні забобони, чи не помічений у буржуазно-націоналістичних висловлюваннях.

Із черговим перейменуванням у 1937 р. Уманських вищих трьохрічних педагогічних курсів на Педагогічну школу, знову змінився статус цього закладу: він став не вищим, а середнім спеціальним.

У 1937 р. Уманський педагогічний інститут знову став учительським інститутом. За підсумками соціалістичного змагання він виборов у 1938 – 1939 н.р. перше місце в Україні і був відзначений тодішнім комітетом Вищої школи при РНК УРСР за зразкову постановку навчально-виховної та наукової роботи. До 1940 р. цей заклад дав республіці 1537 учителів [див. 2, 560].

При Уманському учительському інституті було організовано заочне відділення, куди приймалися особи, що мали закінчену середню освіту.

У довоєнний період Уманська педагогічна школа підготувала понад 3 000 педагогічних працівників для дитячих садків і ясел, дитбудинків і шкіл, для позашкільних виховних закладів. Серед його випускників був і Ф.А. Редько, який очолював Народний Комісаріат освіти України з 2 квітня 1939 р. до 28 травня 1940 р., а потім був заступником Голови Раднаркому УРСР. Будучи очільником Наркомосу, він вперше в історії освітньої системи поставив питання про підготовку вчителів для малокомплектної школи, сприяв об'єднанню географічних і природничих факультетів з метою ліквідації надмірної спеціалізації в учительських інститутах [див. 5, 275].

Велика Вітчизняна війна перервала навчальний процес у педагогічних закладах Уманщини, хоча вони до останньої можливості намагалися здійснювати свою місію. Так, в Уманському учительському інституті, незважаючи на початок війни, було завершено навчальний рік, випускники отримали призначення на роботу, а студентів-заочників викликано на літню (настановчу) сесію. Але цю сесію довелося відмінити, бо багатьох студентів було терміново відкликано військкоматами. Лише наприкінці липня 1941 р. було розпочато евакуацію ВНЗ. Основні бібліотечні фонди і літературу вдалося сховати і уберегти, а обладнання, вивезене на залізничну станцію, так і не було відправлене, попало в руки окупантів і було знищене.

Дехто із студентів-уманчан не залишив міста, пішов у підпілля і вів активну боротьбу з ворогом, наприклад група А.П. Романцака.

Багато викладачів і студентів педагогічних навчальних закладів Умані самовіддано боролися з фашистськими загарбниками як на фронтах, так і в партизанських загонах. Їхній ратний подвиг відзначений бойовими нагородами. Є серед них і Герой Радянського Союзу – колишній студент Уманського учительського інституту М.З. Панченко. Були і ті, хто загинув у роки війни.

Умань була звільнена від загарбників 10 березня 1944 р., а вже 15 червня розпочався навчальний процес для 18 викладачів і 289 студентів фізико-математичного і природничо-географічного відділень Уманського учительського інституту.

У 1944 р. в було відроджено й Педагогічну школу. А незабаром Постановою № 1554 Раднаркому УРСР від 3 листопада 1944 р. „Про перейменування педагогічних шкіл на педагогічні училища, поліпшення роботи педучилищ УРСР” Уманська педагогічна школа була перейменована в педагогічне училище. Статус навчального закладу при цьому не змінився, він залишився середнім спеціальним закладом. Залишилося незмінним на вивісці і ім'я Т.Г. Шевченка.

Зміцнення матеріальної бази та викладацького потенціалу Уманського учительського інституту дозволили розширити спектр спеціальностей, за якими здійснювалася підготовка вчителів. У 1946 р. було відкрито історичний факультет, а в 1947 р., після приєднання до природничо-географічного відділення природничого факультету Одеського учительського інституту, це відділення набуло статусу повноцінного природничого факультету. Ще через рік цей факультет поповнився студентами такого ж факультету Київського учительського інституту.

1952-1953 н. р. був роком чергової реорганізації закладів педагогічної освіти. Уманський учительський інститут був реорганізований у педагогічний інститут,

який відтепер давав вищу педагогічну освіту. Строк навчання збільшився з трьох до чотирьох років.

Відділення музичного виховання Уманського педагогічного училища ім. Т.Г. Шевченка бере свій початок з 1957 р., коли студенти почали отримувати спеціалізацію „Музичний керівник в дошкільних закладах”. А вже з 1967 р. тут здійснюється підготовка молодших спеціалістів за кваліфікацією „Вчитель музики в середній школі, музичний керівник в дошкільних закладах”.

Тенденція до укрупнення вищих навчальних закладів у 60-70-х роках ХХ ст. призвела до того, що Уманський педінститут, якому в 1967 р. присвоєно ім'я Павла Тичини, поповнився педагогічним факультетом за рахунок розформування Бердичівського педінституту (Житомирська область).

З 1976 р. розпочав готувати вчителів праці і фізики факультет загально-технічних дисциплін, а згодом, у 90-х роках, з'явилися ще три факультети – філологічний, дошкільний та економічний.

Для зміцнення зв'язків із сільськими школами Уманський педагогічний інститут створив у 1988-1993 рр. філіали кафедр на базі декількох сільських шкіл.

У 1988 р. за рекомендацією Уманського педінституту було обрано член-кором АПН СРСР директора Сахнівської СШ О.А. Захаренка. Протягом 1990 – 1993 рр. він виконував на умовах сумісництва обов'язки професора кафедри педагогіки і психології Уманського педінституту. Звання Народного учителя СРСР дозволяло йому обіймати таку посаду.

Під егідою ЧОПОПП вже не одне десятиліття проводяться курси підвищення кваліфікації як в обласному центрі, так і в Умані (для зручності вчителям Уманського району) за участю викладачів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Надзвичайно актуальною була і залишається проблема пошуку „свого” абітурієнта з урахуванням потреб шкіл регіону в учителях конкретних спеціальностей. Мова йде про відбір не лише за знаннями, за покликанням до педагогічної професії, здатних працювати в сільській школі. Ось деякі віхи на цьому шляху.

Для кращого забезпечення кваліфікованими вчительськими кадрами сільських шкіл в педагогічних інститутах почали здійснювати цільовий прийом на навчання сільської молоді.

Згідно з постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 20 серпня 1969 р. було започатковано створення при ВНЗ підготовчих відділень. У такий спосіб передбачалося збільшити в педагогічних ВНЗ кількість студентів із віддалених сіл, здатних успішно засвоювати навчальний матеріал вищої школи. За узгодженням з Міністерством освіти УРСР Черкаський та Уманський педагогічні інститути реалізували ідею створення одного підготовчого відділення для природничих факультетів обох ВНЗ. Щорічно Уманський педагогічний інститут направляв десять своїх слухачів у Черкаський педагогічний інститут і через 8 місяців отримував списки тих із них, хто успішно подолав випускні іспити після завершення навчання на підготовчих курсах у Черкасах і мав право на автоматичне зарахування у склад студентів I курсу природничого факультету.

Практикувався й прийом цільовиків „за довірою”. Цим абітурієнтам виявляли довіру: школа, яку щойно закінчив абітурієнт і отримав від неї характеристику-рекомендацію на предмет професійної зорієнтованості і наявності задатків до педагогічної діяльності; районний відділ освіти, який підписав з педагогічним

інститутом договір про певну квоту підготовки спеціалістів конкретного профілю з гарантією працевлаштування рекомендованих випускників за спеціальністю; обласне управління освітою, яке координувало цей процес і надавало змогу ліквідувати дефіцит учительських кадрів саме в тих віддалених сільських школах, які мали найбільшу потребу в цьому.

Функціонувала в 90-х роках при педінституті „Школа майбутнього вчителя”, яку регулярно відвідували бажачі учні з місцевих (переважно) і найближчих сільських шкіл.

Протягом 1992 – 2002 років Уманським педагогічним інститутом імені Павла Тичини використовувалася ще одна форма підготовки „свого абітурієнта” з обдарованих дітей сільських шкіл – педагогічний клас, організований на базі місцевої школи-інтернату.

Окрім того, вже стало традиційним, що вступним іспитам передують відповідна профорієнтаційна і роз’яснювальна робота переважно в сільській місцевості через різні форми: виїзди викладачів і студентів у школи області та регіону (зустрічі з випускниками шкіл, концерти і художні виставки студентських робіт); поширення відомостей про свій інститут та факультети через засоби масової інформації (обласне телебачення, радіо, періодика, преса); щорічне проведення Днів відкритих дверей, презентація окремих спеціальностей; проведення спільно з органами народної освіти конкурсів і олімпіад для творчо обдарованих школярів; робота Малої академії наук (МАН) при педуніверситеті.

Кризовим для педагогічних вищих навчальних закладів був 1994 рік, коли Міністерство освіти України зайняло гостру позицію щодо виключно однопрофільної підготовки спеціалістів з вищою освітою у всіх без винятку ВНЗ, включаючи й педагогічні. Для сільської школи це був би крах.

За кілька днів до вступних іспитів керівництву Уманського педінституту вдалося першим в Україні все-таки домогтися підписання нового варіанту правил прийому, які давали змогу продовжити практику підготовки вчителів з двох споріднених дисциплін.

За розвитком навчально-науково-педагогічних комплексів (а їх було створено три: „Дитячий садок – школа”, „Вчитель трудового навчання”, „Екологія”) Уманський педагогічний інститут імені Павла Тичини посів у 1995 році перше місце серед педагогічних ВНЗ України.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1380 від 4 вересня 1998 р. на базі Уманського державного педагогічного інституту ім. П.Г.Тичини створено Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

4 серпня 2005 р. Уманське педагогічне училище згідно з наказом № 233 начальника Головного управління освіти Черкаської облдержадміністрації було реорганізоване в Уманський гуманітарно-педагогічний коледж імені Т.Г.Шевченка.

Гіркий досвід педагогічних закладів Уманщини свідчить, що варто уникати повторного експериментування з тих питань, які вже виникали в минулому. Наприклад, існувала в 30-50-х роках така досить зручна для студентів-заочників форма роботи, як консультаційні пункти у віддалених від Умані райцентрах. Їх дещо поспішно прикрили, спричинивши масові переїзди заочників у період сесій та загостривши для них проблему тимчасового проживання в Умані. На чисельні прохання тих, хто у свій час закінчив педагогічні училища і має бажання підвищити фахову підготовку, Уманський педагогічний університет не лише

започаткував навчання для такої категорії студентів-заочників із скороченим терміном навчання, а й відкрив на території трьох областей свої навчально-консультаційні пункти – у м. Олександрії Кіровоградської області (2000 р.), в м. Корсунь-Шевченківському Черкаській області (2001 р.) та в м. Коростишеві Житомирської області (2002 р.), що дозволило багатьом учителям підвищувати свій освітній рівень поруч з місцем свого проживання. Але через кілька років на вимогу МОН України довелося знову відмовлятися від консуьтпунктів та проводити сесії виключно в Умані.

Особливо безглуздим є закриття, а через кілька років – відновлення роботи факультетів. Таке трапилося з факультетом підготовки вчителів початкових класів Уманського педінституту, а потім було повторено з фізико-математичним факультетом. При закритті втрачалася не лише вся специфічна для факультету матеріальна база, а й більш цінне – найкращі методисти з відповідних профілів. Руйнувалася доля багатьох викладацьких родин, змушених переїжджати в інші міста, залишати квартиру. При відновленні діяльності факультету ще років десять потрібно згаяти, щоб виростити необхідні для повноцінної роботи кадри.

Чи не краще замість цього коригувати ліцензований набір, комбінувати дефіцитні подвійні спеціальності, щоб уникати тимчасового „перевиробництва кадрів”? Принагідно варто зазначити, що на сьогоднішній день в Умані педагогічний університет та гуманітарно-педагогічний коледж готують учителів та вихователів дошкільних закладів із кількох десятків найбільш затребуваних спеціальностей та спеціалізацій.

Але й на цьому шляху часом трапляються недоречності, бо іноді на досить високому рівні приймаються не зовсім зважені рішення, які потім не доводяться до кінця, чим завдається величезна шкода. Наприклад, в рамках реформи загальноосвітньої та професійної школи (1984 р.) Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 4 травня 1984 р. „Про поліпшення трудового виховання, навчання, професійної орієнтації школярів і організації їх суспільно корисної, продуктивної праці” визнано доцільним увести в школах курс „Основи виробництва. Вибір професії”. Для забезпечення кваліфікованих фахівців з цього курсу та організації в школі професійної орієнтації, суспільно корисної та продуктивної праці учнів Уманський педінститут запровадив підготовку вчителя праці з додатковою спеціалізацією „профорієнтація”. Але зазначений у постанові (!) шкільний курс не було введено, обіцяна доплата за організацію професійної орієнтації, суспільно корисної та продуктивної праці не була запроваджена, що й змусило припинити підготовку фахівців з цієї спеціалізації.

Останні десятиліття ХХ – початку ХХІ століття поставили перед педагогічними навчальними закладами надзвичайно актуальну проблему: знайти „свого” абітурієнта, тобто того, хто не просто інтелектуально готовий засвоїти передбачений навчальним планом матеріал, а й має покликання до педагогічної діяльності.

Можливі шляхи розв’язання проблеми відбору абітурієнтів педагогічних закладів за покликанням більш детально викладено в роботах викладачів Уманського педуніверситету, які вже тривалий час досліджують цю проблему [8, 9, 11].

Література:

1. Бевз Г.П. Історія Уманщини, К., 1997. – с. 62
2. Історія міст і сіл УРСР. Черкаська обл. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії АН УРСР, 1972. – 788 с.

3. Коваль А.У. Україна незалежна. Літопис міста Умані: Монографія. – Умань, АЛМІ, 2007. – 176 с.
4. Кузнець Т.В. До історії освіти на Уманщині (XVIII – початок XX століття). – К.: Науковий світ, 2000. – 35 с.
5. Лікарчук І.Л. Міністри освіти України: В 2-х т. – Т. 1. (1917 – 1943 рр.). – [Монографія]. – К.: Видавець Ешке О.М., 2002. – 328 с.
6. Марочко В.І., Хілліг Г. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1920-1941) / В.І. Марочко, Г. Хілліг. – К.: Науковий світ, 2003. – 302 с.
7. Палій С.П. Уманська середня школа № 2 ім. І.Я. Франка (історичний нарис 1900 – 1975 рр.). – Умань, 1975. – 109 с. (машинопис).
8. Пащенко Д.І. Шляхи гуманізації набору студентів у педвуз: досвід та перспективи // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – № 4. – С. 114 – 125.
9. Педагогічна профорієнтація учнів загальноосвітніх шкіл та механізм їх відбору на педагогічні спеціальності вищих навчальних закладів: Метод. рек. Для вчителів шкіл, викладачів пед. ін-т. та універ., пед. фак. ВНЗ / Укл.: В.Г. Кузь, О.М. Коберник, Д.І. Пащенко та ін. – К.: Наук. світ, 2004. – 43 с.
10. Статистический бюллетень. – 1923. – № 4 – 6. – С. 34 – 52.
11. Технологія професійного відбору майбутніх педагогів / Навчальний посібник / Укл. Коберник О.М., Михайличенко М.В., Пащенко Д.І., Ткачук Л.В. – К.: Міленіум, 2006. – 78 с
12. Уманський державний педагогічний інститут ім. П.Г. Тичини. 1930-1995 / Укладачі: В.Г. Кузь, М.М. Торчинський, О.М. Коберник. – Умань, 1995

УДК 37(09)

Семенов О.М.

КОНЦЕПТ „ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ” В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

***Анотація.** У статті розглядаються стилі, різновиди педагогічного спілкування, представлені в українських художніх (І.Франко, С.Васильченко, Б.Грінченко, О.Копиленко, О.Гончар, Ю.Збанацький, О.Донченко), та художньо-педагогічних (В.Сухомлинський, О.Захаренко, І.Зязюн) творах.*

***Анотація.** В статье рассматриваются стили, разновидности педагогического общения, представленные в украинских художественных (И.Франко, С.Васильченко, Б.Гринченко, О.Копиленко, О.Гончар, Ю.Збанацкий, О.Донченко), а также художественно-педагогических (В.Сухомлинский, О.Захаренко, И.Зязюн) произведениях.*

***Annotation.** Styles, varieties of pedagogical intercourse, presented in Ukrainian artistic (I.Franko, S.Vasil'chenko, B.Grinchenko, O.Kopilenko, O.Gonchar, U.Zbanackiy, O.Donchenko), are examined in the article, and also pedagog (V.Sukhomlinskiy, O.Zakharenko, I.Zyazyun) works.*

Практичний досвід підтверджує: результат педагогічного процесу – це наслідок спільної діяльності вчителя й учня. По суті, йдеться про спілкування двох мовних особистостей, структура і рівні яких ґрунтовно схарактеризовані російським науковцем Ю.Карауловим. Вербально-семантичний рівень пропонує володіння природною мовою на основі знань системи мови; лінгво-когнітивний